

ISSAI10

Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Standartları (ISSA), Ali Audit Qurumlarının Beynəlxalq Təşkilatı (INTOSAI) tərəfindən dərc edilmişdir. Daha ətraflı məlumat üçün www.issai.org saytına daxil olun.

Müstəqillik haqqında Mexiko Bəyannaməsi

INTOSAI PEŞƏKAR STANDARTLAR KOMİTƏSİ

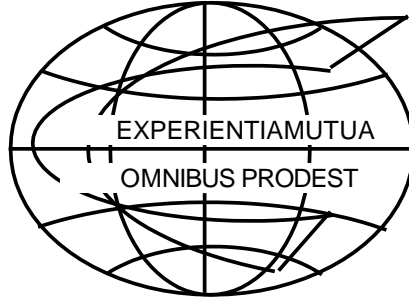
PEŞƏKAR STANDARTLAR KOMİTƏSİ KATİBLİYİ

RİGSREVISIONEN • STORE KENGENSGADE 45 • P.O. Box 9009 • 1022

KOPENHAGEN K • DANİMARKA

Tel.:+4533928400 • Faks:+4533110415 • E-mail: İNFO@rigsrevisionen.dk

INTOSAI

INTOSAI Baş Katibliyi - RECHNUNGSHOF

(Avstriya Audit Məhkəməsi)

DAMPFSCHIFFSTRASSE 2

A-1033 Vyana

Avstriya

Tel: ++43 (1) 711 71

Faks: ++43 (1) 718 09 69

intosai@rechnungshof.gv.at

[Internet səhifəsi: http://www.intosai.org](http://www.intosai.org)

Müstəqillik haqqında Mexiko Bəyannaməsi

Giriş

Ali Audit Qurumlarının BeynəlxalqTəşkilatının (INTOSAI) XIX Konqresinin Mexikoda keçirilmiş iclasından:

Dövlət vəsaitlərindən qanuni və səmərəli istifadənin dövlət maliyyəsinin düzgün idarə edilməsi və məsul orqanların qərarlarının effektivliyi üçün zəruri şərt olduğunu nəzərə alaraq;

Auditin rəhbər prinsipləri haqqında Lima Bəyannaməsinin Ali Audit Qurumlarının (AAQ-lar) öz vəzifələrini, ancaq audit etdikləri qurumlardan asılı olmadığı və kənar təsirlərdən müdafiə olunduqları halda yerinə yetirə biləcəyini bəyan etdiyini nəzərə alaraq;

Bu hədəfə çatmaq məqsədi ilə sağlam demokratiya üçün hər bir ölkənin müstəqilliyi qanunla təmin edilmiş Ali Audit Qurumunun olması zərurətini nəzərə alaraq;

Lima Bəyannaməsinin dövlət qurumlarının mütləq müstəqil ola bilməyəcəyini və eyni zamanda, AAQ-ların öz səlahiyyətlərini həyata keçirmələri üçün funksional və təşkilati müstəqilliyə malik olması zərurətini qəbul etdiyini nəzərə alaraq;

Müstəqillik prinsiplərinin tətbiqi ilə AAQ-lərin müxtəlif ehtiyat tədbirlərindən istifadə edərək müxtəlif vasitələrlə müstəqillik əldə edə biləcəklərini qeyd edərək;

Bu sənədə daxil edilmiş tətbiq müddələrinin prinsipləri təsvir etməyə xidmət etdiyini və müstəqil AAQ üçün ideal hesab edildiyini və heç bir AAQ-nin bu tətbiq müddələrinin heç də hamısını yerinə yetirmədiyini və ona görə də müstəqilliyə nail olmaq üçün əlavə edilən təlimatlarda başqa yaxşı təcrübələrin əks edildiyini nəzərə alaraq,

QƏRAR ALIR:

“Müstəqillik haqqında Mexiko Bəyannaməsi” başlıqlı sənəd qəbul edilsin, dərc edilsin və yayılsın.

Ümumi müddəalar

Ali Audit Qurumları ümumi olaraq, Lima Bəyannaməsi və INTOSAI-nin XVII Konqresində (Seul, Koreya) qəbul edilmiş qərarlardan irəli gələn səkkiz əsas prinsipi dövlət sektorunun lazımı qaydada auditi üçün zəruri şərtlər kimi tanıyır.

Prinsip 1

Müvafiq və effektiv konstitusional/qanunvericilik/hüquqi çərçivənin mövcudluğu və bu çərçivənin müddələrinin de-fakto yerinə yetirilməsi

AAQ-ın müstəqillik dərəcəsinin müfəssəl şəkildə təsvir edən edən qanunvericilik tələb olunur.

Prinsip 2

Öz vəzifələrinin normal icrası üçün vəzifədə olma müddətinə zəmanət verilməsi və hüquqi toxunulmazlıq daxil olmaqla qurumun rəhbərinin və (kollegial orqanların) üzvlərinin müstəqilliyi

Tətbiq olunan qanun AAQ rəhbərlərinin və kollegial qurumların üzvlərinin təyinatı, yenidən təyinatı, işə qəbulu, işdən azad edilməsi və təqaüdə çıxması şərtlərini tənzimləməlidir. Həmin şəxslər

- icraedici hakimiyyətdən asılı olmamalarına təminat verən bir proseslə təyin olunur, yenidən təyin olunur və ya işdən azad edirlər (bax ISSAI-11 AAQ müstəqilliyinə dair Təvsiyələr və Qabaqcıl Təcrübələr)
- öz səlahiyyətlərini qıyas qorxusu olmadan həyata keçirmələri üçün kifayət qədər uzun və müəyyənləşdirilmiş müddətə təyin olunurlar; və
- vəzifələrinin normal icrası ilə bağlı hər hansı keçmiş və indiki hərəkətinə görə istənilən mümkün cinayət təqibindən toxunulmazlığa malikdirlər.

Prinsip 3

AAQ funksiyalarının yerinə yetirilməsində kifayət qədər geniş səlahiyyət və tam fəaliyyət sərbəstliyi

AAQ aşağıdakıların auditini keçirmək səlahiyyəti olmalıdır:

- hüquqi statusundan asılı olmayaq, qəbul edən və ya benefisiar tərəfindən dövlətin maliyyə vəsaiti, ehtiyatları və ya əmlakından istifadə;
- hökumətə və ya dövlət qurumlarına ödənilməli olan gəlirlərin yığılması;
- hökumət və ya dövlət sektoru qurumlarının mühasibat sənədlərinin qanuniliyinin və qanunlara uyğunluğunu;
- maliyyə idarəetməsi və hesabatlılığının keyfiyyəti; və

- hökumət və dövlət qurumlarının qənaətkarlığı, səmərəliliyi və effektivliyi

Qanunla xüsusi olaraq tələb olunmursa, AAQ hökumət və dövlət qurumlarının siyasətlərini audit etmir, sadəcə siyasətin icrasının audit edilməsi ilə kifayətlənirlər.

AAQ qanunvericilik orqanı tərəfindən qəbul olunmuş və onlara şamil olunan qanunlara hörmət etməklə bərabər, aşağıdakılarla bağlı qanunverici və ya icraedici hakimiyyətin göstəriş və ya müdaxiləsindən azaddırlar:

- audit məsələlərinin seçilməsində;
- öz auditlərini planlaşdırma, proqramlaşdırma, keçirilmə, hesabatvermə və tövsiyələrin icra vəziyyətini izləmədə;
- öz qurumlarının təşkili və idarə edilməsində; və
- səlahiyyətlərinə sanksiyaların tətbiqi olduqda, öz qərarlarının icbari qaydada yerinə yetirilməsində.

AAQ heç bir şəkildə audit etdikləri qurumların idarə eilməsində iştirak etməməli və ya belə təsəvvür yaratmamalıdırlar;

AAQ- öz şəxsi heyətinin obyektiv qalmaları və obyektiv görünmələri üçün onların audit etdikləri qurumlarla həddən artıq yaxın münasibət qurmamalarını təmin etməlidir.

AAQ öz vəzifələrinin yerinə yetirilməsində tam səlahiyyətə sahib olmalı, dövlət vəsaitlərinin istifadəsi və idarəetməsini təkmilləşdirməyə çalışan hökumət və dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq etməlidir.

AAQ INTOSAI-ın, Beynəlxalq Mühasiblər Federasiyasının və ya standartlar yaratma sahəsində digər tanınmış qurumların rəsmi sənədlərinə əsaslanan müvafiq iş və audit standartları və etika məcəlləsindən istifadə etməlidirlər.

AAQ konstitusiya, nizamnamə və ya qanunvericilikdə tələb olunduğu kimi, qanunvericilik və digər dövlət orqanlarına illik hesabatlarını təqdim etməli və həmin hesabatları ictimaiyyətə açıqlamaladırlar.

Prinsip 4

İnformasiyaya məhdudiyyətsiz çıxış

AAQ qanunla təsbit olunmuş vəzifələrini yerinə yetirmək üçün bütün zəruri sənədlər və informasiyaya vaxtında, məhdudiyətsiz, birbaşa və sərbəst giriş əldə etmək üçün lazımi səlahiyyətlərə malik olmalıdırlar.

Prinsip 5

Öz işləri haqqında hesabat vermək hüququ və öhdəliyi

AAQ öz audit işlərinin nəticələri haqqında hesabat vermələrinə məhdudiyət tətbiq edilməməlidir. Qanunla onların üzərinə ən azı ildə bir dəfə audit fəaliyyətlərinin nəticələri haqqında hesabat vermə öhdəliyi qoyulmalıdır.

Prinsip 6

Audit hesabatlarının məzmunu və müddəti, onların dərc edilməsi və yayılması barədə qərar vermək sərbəstliyi

AAQ öz audit hesabatlarının məzmunu barədə qərar verməkdə sərbəstdirlər.

AAQ audit edilən qurumun fikirlərini nəzərə almaqla, öz müşahidə və tövsiyələrini audit hesabatlarında əks etdirməkdə sərbəstdir.

Qanunvericilik AAQ-in minimal audit hesabatı tələbatlarını və müvafiq hallarda, rəsmi audit rəyi və ya arayışı tələb edən xüsusi məsələləri müəyyən edir.

AAQ hesabat vermə ilə bağlı qanunla xüsusi olaraq müəyyənləşdirilmiş hallar istisna olmaqla, öz audit hesabatlarının vaxtı barədə qərar verməkdə sərbəstdir.

AAQ bütövlükdə qanunvericilik orqanı və ya onun komitələrindən biri və ya hökumətdən daxil olan tədqiqat və ya audit aparmaq barədə xüsusi müraciətləri yerinə yetirə bilər.

AAQ hesabatlarını qanunda tələb olunduğu kimi, rəsmi qeydiyyatdan keçirdikdən və aidiyyəti quruma təqdim etdikdən sonra dərc etməkdə və yaymaqda sərbəstdirlər.

Prinsip 7

AAQ-in tövsiyələrinin icrasının effektiv izləmə mexanizmlərinin mövcudluğu

AAQ təshihəedici tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair xüsusi tövsiyələr üzrə yoxlama və izləmə tədbirlərinin görülməsi məqsədilə öz hesabatlarını qanunverici orqana, onun komitələrindən birinə və ya audit olunan təşkilatın idarəetmə orqanına təqdim edir.

Audit keçirilən qurumların AAQ-lar, qanunverici orqan, onun komitələrindən biri və ya audit olunan qurumun idarəetmə orqanı tərəfindən verilən nəticə və

tövsiyələrin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə AAQ-ların öz daxili izləmə sistemi olur.

AAQ izləmə və sanksiyalar üçün qanunvericiliklə müəyyən edilmiş səlahiyyətlərə malik olsa belə, görülmüş tədbirlər barədə hesabatları qanunverici orqana, onun komitələrindən birinə və ya audit olunan qurumun idarəetmə şurasına təqdim edir.

Prinsip 8

Maliyyə, idarəetmə/inzibati muxtariyyət və müvafiq insan, maddi və maliyyə ehtiyatlarının mövcudluğu

AAQ zəruri və müvafiq insan, maddi və maliyyə ehtiyatlarına malik olmalıdır. İcraedici hakimiyyətin bu ehtiyatlara nəzarəti və birbaşa girişi olmamalıdır. AAQ öz büdcələrini idarə etməli və müvafiq qaydada ondan istifadə etməlidir.

Parlament və ya onun komitələrindən biri AAQ-in öz səlahiyyətlərini yerinə yetirmək üçün müvafiq ehtiyatların olmasını təmin etməyə məsuldur.

Səlahiyyətlərini yerinə yetirmək üçün ayrılmış ehtiyatlar kifayət etməsə, AAQ-in qanunvericilik orqanına birbaşa müraciət etmək hüququ vardır.